

Milá slečno

Buďte tak laskavá a můžete-li, zapůjčte mi až do úterka 2 zl. stří. aneb 1. Potřebuju peníze a teprv dostanu je v úterý; nevím tedy ani, koho bych obtěžovala, Vy mně to nejspíše uvěříte a odpustíte. — Také Vás prosím, byste mi ještě dvě čtvrtce mouky k ostatní na dluh dala do úterka. Nemějte mi mojí žádost za zlé; srdečným pozdravem zůstávám Vaše

Bož. Němcová.

Prosím Tě, milá Lauro, půjde-li bratr Hanuš do divadla, řekni mu, že nechám prosit, aby tak laskav byl, vezme-li lístek k sezení, by též jeden pro mě vzal; má-li však již lístek, tedy aby tak laskav byl a jen pro mne se zastavil, já bych si pro lístek poslala. Neráda jdu do divadla sama. — Jak si přežila dnešní noc s Tvým nemocným děvčátkem, je jí lépe? — Já toužím s Tebou promluvit, bychom více a více seznaly se a k sobě přilnuly. Vid' že dovolíš, bych zítra večer k Tobě si opět zašla! —

Tvá Božena.

V Praze 18 $\frac{22}{7}$ 51.

Ač bych ráda již opět list od Tebe v rukou měla a v něm pokračování života Tvého mladistvého, přece nebylo možná dříve Ti psáti; ani nevím, co to v té Praze za dusivé povětrí, které mně nikterak nechce jít k duhu. Jsem zde velmi nespokojená, a kdyby nebylo rodiny Hanušovic, věru bych nevyšla z domů; není to již jak to bývalo, a co se mi zdálo před několika léty krásné, ideální, to, jak nyní vidím, je také jen líčená prázná forma, takže divím se, jak jsem je mohla kdy za něco jiného držet. To mi věř, Verunko, já vždycky okřeju, když setkám se v životě s pravým přirozeným člověkem! Zdá se mi, že dobře mi rozumíš, a že i Tobě tak je, neboť z Tvého listu soudíc, poznávám, že ta společnost lidská všude je stejná, sice bysi nemusila byla tak dlouho hledat duši soucitnou, stejně smejšlejší! — Tvá důvěra velmi mne těšila, i milo mi bylo, že tak vroucně ke mně se tuliš, Tvou zemřelou milovanou sestru ve mně naléztí doufáš! Nevím co tě k tomu pohnulo, že tak *úplně* ve mě doufáš, neboť ač já Ti důvěrně vešla vstříc a ruku Ti podala, přece neznáš mne zevrubně a snad až mne poznáš osobně, nebudu Ti již tak milá! Ale klamu se neboj, Verunko, lásku upřimnou, soucit vřelý vždy najdeš u mne, a možná-li mi bude, vynahradím Ti Tvou Marii, kterou tak vřele oplakáváš; ovšem kdybychom byly u sebe, bylo by to zcela jinak, tuť by si vždy mohla útěchu hledat na srdci mém, těšily bychom se aneb spolu si poplakaly. To písmo sebe vroucnější nevynahradí živé slovo. Snad se to stane, co si přejeme, totiž poznati se vespolek, až pojedu

do Uher, nač se věru již těším. — Jen si mne nepředstavuj jako nějaký ideál, abys potom se nezklamala; co ti mužští o mé osobnosti soudí, to nebudu Ti opakovat, ti nás obyčejně obelhávají, jednou z nás anděle, po druhé ďábly tvoří, jak se právě dlé jich rozmaru chováme, ale lidé hodnověrní praví, že mám tvář jak se říká dobrou, a velmi upřimné přívětivé oči. — Tedy se Ti snad také budu osobně líbit; není ten zevnějšek věc jen vedlejší, to zajisté víš a proto jsem to o mé osobě podotkla. Někdy ovšem ten zevnějšek tuze šálí, ale nezkalené bystré oko pozná brzy co zlato a co sprostý kov! — Já se velice těším na Tvůj životopis; tak jako ty, sestro, naříkají mnozí na to převrácené, nepřirozené vychování; mohlo z nás být něco jiného, kdybychom byly měly lepší zřízené školy. A posud co se stalo v tom ohledu? — Dávají flastríky brzy sem, zase tam, jednu ránu zahojí, a deset jich nechají otevřených, ale tam kde kořen pravé nemoci obce, tam se nikdo neohlédne. Já také více po německu vychována jsem byla, a jedině moje babička, taková upřimná staročeška, jakých posud leckde nalezáme po Čechách, jenže si jich nevšímají, ta napomínávala mne k lásce k vlasti, povíдалa děje z historie České, nejraději o Libuši a Přemyslovi, a hleděla vždy zošklivit mi němčinu. Dokud jsem byla malá, poslouchala jsem ji, ale jak jsem dorůstala, opírala jsem se proti tomuto brojení na němčinu, zastávala jsem ji, neboť jsem velké zalíbení nacházela v knihách německých a to české čtení a ta řeč zdálo se mi tuze sprosté. Mluvila jsem sice více a lépe česky než německy, ale ta němčina se mi přece lépe líbila. — Byla jsem již kolik let vdaná, když se mi dostaly do rukou „Spisy Tylovy“, ty mi hnuly srdcem, a živě mi na mysl uvedly dobrou mou babičku. Stála přede mnou skvěle, krásně, co obrázek prosté upřimné lásky vlastenecké. Upomínky na moje dětská léta obživly jasně v duši mé, slyšela jsem všecká ta slova a srdečná napomínání, přemítala v mysli

mé a uznala pravdu jejich. Tak poznenáhla upevňovala se ve mně láska k jazyku mateřskému a k národu, z něhož jsem pošla. To vlastencování však, to koketování vlastenecké našich děvčat, to se mi do duše protiví; každé třetí slovo je „láska k vlasti“, je to samá mašlička červeno-modrá, bílo-červená, bez které kdyby na ulici se ukázaly, myslely by, že česká zem zkázu utrpí, a když to blíže poznáš, vidíš holou práznotu, nic než přetvářku. — Slyšela a četla jsi beztoho také o tom ústavu dívčím paní Amerlingové; kladly jsme velké naděje v ní, ač kdo ji lépe zná, předpovídal, jak to vypadne. Učí se tam ty děvčata toho mnoho, jen že ze všeho nic nevědí, a to, na čem všechno záleží budoucí naše blaho, na to se nehledí. Když se má duše kazit, ať se to stane po česku nebo po německu, co na tom záleží, ba skoro lépe, aby to po německu stalo se, snad by se to dětí tak nechytlo. Jesuita vládne paní Amerlingovou, Amerlingová zase ústavem, kde se vychovávají ty naše naděje! Nemusím ti dále vykládat, jaké to bude vychování, kde se vloudil jesuita. — Bída je to, má drahá duše, velká bída! — Děkuju Ti za ochotnost s jakovou si mně chtěla látku na plášť koupit, bylo by to lacinější u vás přišlo, ale nechám si ještě ten rok to co mám; měli jsme velkých výloh. Buď zdráva a piš mi brzo; já nenechám tě po druhé tak dlouho čekat na odpověď. S vroucím políbením zůstávám vždy tvá sestra

Božena

VÁCLAVU HANKOVI

Velectěný pane!

Potřebuju Včelu od r. 1846 a nemohu jí nikde dostat; prosím tedy uctivě, je-li dovoleno, by Vašnosti na několik dní z biblioteky ste mi jí zapůjčil.

Za obdržené pěkné básně *prozatím* jen díky vzdávám, co nejdříve se však ústně poděkuju. S úctou zůstávám

Vašnostina služebnice

Božena Němcová.

18 $\frac{27}{1}$ 51.

[ADRESA:]

Jeho Blahorodí Pánu panu Václavu Hankovi.

Bratru Ivanu.

Kdybych nevěděla z vlastní zkušenosti, že slova, jimiž dle zvyku obyčejně přátele snaží se srdce v smutku pohroužené potěšit, marná jsou, a ani jediný vzdech žalu nezastaví, také bych napsala ti, Ivane milý, několik těšících slov, ale marná by to byla snaha — jen tolik musím doložit, že mě ztráta Tvého milovaného dítěte smutně dojala; ačkoliv jsem sama ztrátu takovou nezakusila, přece mohu se vmyslit snadno v stav rodičů, jaký to pro ně žal, když jim krutá bouře nadějeplné kvítko tak pojednou zlomí. — Takové rány vyléčí jen čas, zvláště kde napomáhá silný duch! — Srdce ženské cítí déle takovou ztrátu. Již třičtvrtě roku tomu, co mi otec milovaný zemřel, a není možná, kdybych si to dost rozumně předkládala, bez slzí zpomenout, není možná přestat želet. Přeju jen, by se ti druhé dítky brzy uzdravily, aby to netrvalo tak dlouho jako s Klementkou; ta ubohá Laura, co ona zkusí s tím dítětem, a co ještě bude muset zkusit, nebo lékař povídá, že to může třeba ještě rok trvat, než se zcela uzdraví. — A přece měla ještě takovou péči o mě v mé nemoci, že nevím jak jí děkovat; těšilo mne to vaše bratrské účastenství, a když mi přinesl bratr Hanuš list od tebe neb Klácela, vždy jsem se potěšila. Tvůj plán o tom obecném bydlení, stravování se a t. d. je vyslovené přání moje, ale bratře Ivane, to bychom museli přec jen do té Ameriky! Či myslíš, že by to zde také šlo? Co by na mne přišlo, já bych vám neutekla, zdali byste ale Verunku k tomu dostali, to nevím. Že je to děvče takové jak píšeš, mrzí mě, a co ten Mikšíček, jak se mohla do něho

zamilovat! Běda přece, že ta láska slepá! Snad si dá říct,
možná že jí brzy uvidím, i vás všechny! Zatím s Bohem, co
nejdříve budu psát více.

Tvá sestra Božena.

Jak se mi tu daří a kdy se zase uvidíme, to ti, milá sestro, poví bratr Klácel; ale máš-li mě tak ráda jak pravíš, tedy nebudeš litovat cesty do Lednice, bychom se o půl dne dříve viděli. Přitom jestli si tam nebyla, uvidíš prý — jak Klácel praví — mnoho krásného, co nevidět často. Řekni matce tvojí, které mne odporuč, že jí nechám prosit, by nedělala námítky proti tomu a tě odpustila k tomu výletu, až do Brna přijedu, ústně se jí poděkuju. Doufám, že se s vámi — jestli nic v to nepříjde, dva dni pobavím ještě, než do Prahy odjedu.

S Bohem tedy a jestli tě nic důležitého nezdržuje, přijedť do Lednice. Líbá tě tvá upřimná

Božena.

Velectěný příteli!

Bratr Klácel vyřídil mi Vaše srdečné pozdravení a pozvání, bych se u Vás ubytovala při mé návštěvě ve Vídni. Nemínila jsem ject do Vídně, ale poněvadž můj muž z jistých příčin, které Vám ústně sdělím, si to přeje, musím tedy přece ject, a tedy pozvání Vaše s vděčností přijímám. Zítřa, to jest 14ho, odjedu odtud a 15ho večer jsem v Pešti; tam také musím jít k jednomu pánu, a to mě zdrží, že nebudu moct nepřetrženě ject. Ráda bych ovšem byla jela z Peště do Vídně po párníku, ale sotva se to dá při mém vyměřeném již čase vyvést, poněvadž jak slyším jízda proti vodě dlouho trvá. Tedy nejspíš že z Peště po železnici opět pojedu a buď 16ho ráno neb večer ve Vídni budu, kde hodlám dva dni se pozdržet. Nebude-li ale jízda po párníku o mnoho déleji trvat, pojedu raději po vodě. To ostatní povím vše ústně; srdečné pozdravení Vám a ruku políbení Vaší paní mám vyříditi od muže. Srdečný pozdrav ode mě Vám i rodině Vaší! S úctou Vaše

přítelkyně

Božena Němcová

V Miškovci 18 $\frac{23}{5}$ 51.

[ADRESA:]

*Miskolcz in Ungarn | Wohlgeboren | Herrn Herrn Alois
Šembera | k. k. Professor an der Universität | in | Wien |
Landstraße | Ungergasse Nr. 364 | I Stock.*

6. června 1851.

Velectěný pane!

Přicházím se snažnou prosbou, kterou bych ráno byla projevila, kdybych se byla před tím cizím pánem nebyla ostýchala. Potřebuju nakvap 100 zl. stří., a stal by se mi veliký vděk, kdyby Vašnosti možno bylo mi je zapůjčit. Není to denní má potřeba, ale jeden dobrý známý, který je mému muži půjčil, když jel do Uher (poněvadž od aeraru málo dostal), je nyní nevyhnutelně potřebuje, a nerada bych, aby skrze nás škodu utrpěl. Můj muž doufal, že dostane cestovní útraty, které přes 300 stří. obnášejí, záhy, když se do Uher dostane, zatím ale slavný aerar posud mu je nevyplatil, což je věru hanba, jako by již peněz neměli, ouředníka vyplatit. Nevím tedy ani, na koho se právě obrátit, a doufám, že mi nezazlíte, když se obracím k Vám. Jak je dostane muž, s poděkováním je odevzdám; není-li to ale Vašnosti možno, račte jen vzkázat.

S úctou a láskou zůstávám Vašnostina služebnice

Božena Němcová.

Ta kniha je od Klácela, neráčíte ji již míti?

[ADRESA:]

Jeho Blahorodí Pánu, panu Purkyně zde.

ALOISU VOJTĚCHU ŠEMBEROVI
A JEHO CHOTI

Velectěný příteli i přítelkyně!

Vím že ste na mne kolikráte zpomněli, jak se mi asi vede, a snad — *snad* ste také někdy tichou předhůzku mi učinili, že tak dlouho o sobě vědět nedávám; kdybych to zúmyslně byla zanedbala, věru velmi nesrdečné, neupřimné bylo by to ode mě, an ste mne oba tak laskavě přijali a o mne se starali. Jediná příčina byla ta, že jsem posud nevyvázla z špitálu; Jaroslav ještě ležel, již zase lehla Dora a leží, tedy již od svatodušních svátků. Jaroslav se ale nyní silně zotavuje, jen že by celý den jedl; chodím s ním každý den na procházku a to velmi dobře naň účinkuje. Dorinka dostala silný prsní katarh, a od velké horkosti v hlavě rozjítřila se jí rána pod bradou tak tuze, že hned se podebrala a od té doby zase teče; lékař povídá ovšem, že to od horkosti, a že se to zase záhy zhojí, jakmile na zdravé povětrí přijde, ale já tomu jaksi nevěřím, an ze zkušenosti vím, jaká to neodbytná nemoc. Děvče je přitom náramně mrzuté, a ráda by z postele ven, kdyby mohla; doufám však, že jak se ten kašel zmírní a bude moct na čerstvý vzduch, i ta rána lepší se bude. Můžete si pomyslit, jaké to mám radosti; já sama nejsem, co jsem se vrátila, zdráva a i barvy nemám, nevím jestli tělesní mé choroby příčina v lekání, starostech, strachu a nevyspání leží, aneb ten pražský vzduch tak špatně na mě působí. Bohda že i to se podá — Muž se tenkrát s Jarouškem také náramně polekal, jemu bylo ještě hůře než mně, an ho neviděl a horší si vše představoval, než to vskutku někdy bylo. — On chudák velmi si nařiká na tu osamotnělost, ale zdá se mi, že ho nejvíce mrzí, že posud

neví, co se s ním dít bude, zdali se stane vrchním komissarem, čili ne, což bych vskutku si nepřála, neboť znám jeho povahu a vím jistě, že by to nesnesl a raději tam odtud utekl, než déle tam zůstal — a bez hněvu na to se díval, jak mu jiní sousta perně vymožené od úst berou. On by rád i v Miškovci zůstal, jen kdyby již byl vrchním komissarem. — Psal mi, že Vás žádal, byste mu sdělil, zdali je v návrhu čili není; — i já prosím Vás snažně, byste si neobtěžoval co Vám možno pro nás učinit; dobré slovo v pravý čas a na pravém místě pronešené může mnoho někdy. Vy to znáte všecko jak to jde, a kdo platí — Ovšem že by to bylo radno a prospěšno pro nás, aby se dostal brzy na Slovensko, ale všecko najednou nesmí chtít člověk dobýt, musíme raději dříve hledět k tomu, by se stal vrchním komissarem, a potom se zase může slovíčko promluvit. — Neopouštějte nás tedy a pomozte, kde budete moct. Panu Beckovi vyřídte mou úctu, jakož i ctěné rodině Kollarové! Obrázek jsem hned odeslala k Staňkovům a později o několik dní pozdrav všem od Kollarů vyřídila. Boženka je na venku, a pomalu se zotavuje. Paní Čelakovská je v lázních v Sternberku, ale včera slyšela jsem, že jí tak zle, že musel pro ní hned Čelakovský ject; ubohá paní, ona sotva dlouho živa bude, a je velice ta rodina k politování. — Je mi líto, že jsem nemohla se u Vás déle zdržet, a seznat trochu ten slovanský společenský život ve Vídni; byla to trudná cesta z Vídne, nejinák jsem myslela, než že chlapec již mrtev bude. Klácel mne vyprovodil do Třebové a těšil všemožně, ale co platno, já se nemohla upokojit, a když jsem již dojela domů a na schody k bytu šla, myslela jsem, že nohy pode mnou klesnou úzkostí. Ale byl špatný ten hoch tuze, neznal nikoho, neslyšel, nemluvil a to trvalo s ním ještě více než týden, že nevěděl lékař, zdali zůstane či ne. Ale teď je zase zdráv, jenže slabý. — A jak se máte Vy i rodina? — Doufám že ste zdrávi všickni. Polibte ode mě

i dětí mých dobré Vaše dítky, a těšilo by mě, kdybych se zase někde s Vámi shledala. Prosím Vás take, milá přítelkyně, jestli jsem přece někde v koutku u Vás moji vlněnou escharpu nenechala ležet, někde za divánem? — Nevím věru, kde jsem o ní přišla; z Pestu měla jsem ji, to vím, i na dráze ve Vídni a zdá se mi že v tašce, co jsem v ruce nesla. Ale dále upamatovat se nevím nikterak, v tom leknutí byla jsem potom tak zmatená, že nevím jestli jsem ji u Vás kam položila aneb ne. — Nehněvejte se však na mě, že Vás ještě s takou věcí mrzím; já bych se ani nezmínila, ale vím že se někdy věc pohodí aneb někam zapadne, kde by jí nikdo nehledal. Když není k nalezení, musím naříkat jedině na svou neopatrnost a pomatenost, která i vinna je, že Vás ještě tím obtěžuji. — Přeju Vám, byste i s rodinou stále zdrávi zůstali, to ostatní se vše poddá. Srdečně Vás pozdravujíc, zůstávám s úctou Vaše upřímná přítelkyně

Božena N.

Jakpak se těší Zdenčička s fortepianem? — Až se zase sejdem, budu se těšit, že mi zahraje a zazpívá nějakou hezkou píseň. —

V Praze dne 25/6 51.

Přiložený lístek je rukopis Máchův.

V Praze 18 $\frac{26}{6}$ 51.*Milý příteli!*

Nemohu té příležitosti nepoužít, bych Vám nejen pozdravení vzkázala, ale i napsala; pozdravení srdečné a políbení celé rodině Vaší. Jak se máte všickni? — Že se rodina Vaše pilně množí, to slyším; nu co škodí, jen když je všecko zdrávo, to je radost vidět kol sebe to mladé nadějně pokolení hemžit! — Domažlice se změnily jak slyším velmi, máte tam živo a veselý společenský život; jestli i svornost, „ta mocná páska“, jak často zaznívalo v staré besedě, mezi ním panuje, tedy jen přátelství mohu, že se tak stalo, neboť slouží to vždy k prospěchu města. Já žiju zde jak vdova, chodím jen k starým známým; ale návštěv mám dost, jenže se mi časem přece stýská. Inu to víte, jak to je — Take nejvíce docházím a nejraději k professoru Hanušovi, v jehož paní mám přítelkyni milou a velmi vzdělanou a v něm přítele dokonalého; i Purkyně velmi často ke mně dochází. V Máji byla jsem v Uhřích u muže; rádi bychom, kdyby nás dali na Slovensko, bych mohla s menšími dětmi k němu, neboť to dvoje hospodaření stojí mnoho peněz, ale teď to nemůže být. Tam jsou školy jen maďarské a v gymnasium jsou profesoři františkáni, náramní hlupáci. Snad se to nyní přece změní, že by nás dali někde blíže Břetislavy. Muž je zdrav, a kdyby nebylo té osamotnělosti, byl by spokojen; víno mu dobré svědčí, i mně dobře chutnalo, zvláště když jsem byla pozvána do jednoho sklepa, kde jsem okusila spravedlivé Tokajské. To je ale to jediné, co tam laciné, víno totiž, ostatně taková drahota jako u nás; a některé věci jako šatstvo ještě dražší. Život tam

zcela jiný než u nás, jak domácí tak veřejný, ale jsou dalece pozadu ti Maďaři; ale dobří lidé, a kdo jim umí vyhovět, nenajde lepšího člověka; ovšem že také su[ro]ví a zdivočili jsou, ale není div, když ta jejich bývalá vláda při vší svobodě o ně pranic nedbala, a sami aby se byli přičinili, k tomu jsou příliš liní a pohodlní. Slovák je čistý ve všem, přičinlivý, pilný člověk, proto také více má peněz při vší chudobě než Maďar. Měla bych celý den co povídat — ale Vás by konečně omrzelo číst. Jestli přijedete někdy do Prahy a já zde budu, navštivte mě. Nyní se poroučím do Vaší další přízně a přeju, byste zůstal zdráv i rodina Vaše.

S Bohem! Vaše přítelkyně

Bož. Němcová

[ADRESA:]

*Blahorodému | Pánu panu Antonínu | Klementovi.
Dru lékař | ství | v | Domažlicích |*

V Praze 18 $\frac{26}{6}$ 51.*Milý příteli!*

Nemohu té příležitosti nepoužít, bych Vám nejen pozdravení vzkázala, ale i napsala; pozdravení srdečné a políbení celé rodině Vaší. Jak se máte všickni? — Že se rodina Vaše pilně množí, to slyším; nu co škodí, jen když je všecko zdrávo, to je radost viděl kol sebe to mladé nadějně pokolení hemžit! — Domažlice se změnily jak slyším velmi, máte tam živo a veselý společenský život; jestli i svornost, „ta mocná páska“, jak často zaznívalo v staré besedě, mezi ním panuje, tedy jen přátelství vám mohu, že se tak stalo, neboť slouží to vždy k prospěchu města. Já žiju zde jak vdova, chodím jen k starým známým; ale návštěv mám dost, jenže se mi časem přece stýská. Inu to víte, jak to je — Take nejvíce docházím a nejraději k professoru Hanušovi, v jehož paní mám přítelkyni milou a velmi vzdělanou a v něm přítele dokonalého; i Purkyně velmi často ke mně dochází. V Máji byla jsem v Uhřích u muže; rádi bychom, kdyby nás dali na Slovensko, bych mohla s menšími dětmi k němu, neboť to dvoje hospodaření stojí mnoho peněz, ale teď to nemůže být. Tam jsou školy jen maďarské a v gymnasium jsou profesoři františkáni, náramní hlupáci. Snad se to nyní přece změní, že by nás dali někde blíže Břetislavy. Muž je zdrav, a kdyby nebylo té osamotnělosti, byl by spokojen; víno mu dobré svědčí, i mně dobře chutnalo, zvláště když jsem byla pozvána do jednoho sklepa, kde jsem okusila spravedlivé Tokajské. To je ale to jediné, co tam laciné, víno totiž, ostatně taková drahota jako u nás; a některé věci jako šatstvo ještě dražší. Život tam

zcela jiný než u nás, jak domácí tak veřejný, ale jsou dalece pozadu ti Maďaři; ale dobří lidé, a kdo jim umí vyhovět, nenajde lepšího člověka; ovšem že také su[ro]ví a zdivočili jsou, ale není div, když ta jejich bývalá vláda při vši svobodě o ně pranic nedbala, a sami aby se byli přičinili, k tomu jsou příliš liní a pohodlní. Slovák je čistý ve všem, přičinlivý, pilný člověk, proto také více má peněz při vši chudobě než Maďar. Měla bych celý den co povídat — ale Vás by konečně omrzelo číst. Jestli přijedete někdy do Prahy a já zde budu, navštivte mě. Nyní se poroučím do Vaší další přízně a přeju, byste zůstal zdrav i rodina Vaše.

S Bohem! Vaše přítelkyně

Bož. Němcová

[ADRESA:]

*Blahorodému | Pánu panu Antonínu | Klementovi.
Dru lékař | ství | v | Domažlicích |*

V Praze dne 29/7 52.

Milý Ivane!

Pozdě odesílám Ti tu pro kalendář slíbenou pohádku; nechtěla jsem ji ani již poslat, poněvadž jsem teprv z obsahu shledala, že by přece pro Koledu vhodná nebyla, ale Ty myslil by's, že jsem mluvila jen tak do větru, a proto tedy posílám ji, aby's přesvědčil se. Můžeš ji dát potom Klácelovi, on mi ji pošle po příležitosti nazpět; chtěla jsem počkat, až sám do Prahy přijedeš, bych Ti to řekla, ale kdož ví budu-li Tě vidět. — Ve čtvrtek potkala jsem Hynka; ptám se ho, jestli nedostal od Tebe list, a on že ano, přiložil však hned k tomu, že se i Ty na mne hněváš, a na mou otázku proč, káral dále: že jsem i Tebe obelhala, že jsem lhářka, a že to bude přece jen nejlépe, když všeho necháme. — Přisvědčila jsem mu a odešla jsem, ale hněvem a litostí se mi oči zalily. — Když se ty zbytečné mrzutosti zprvu začaly, dlouho jsem se stranila Hynka, ale všechno to i jeho psaní, které nám psal, bylo mi prospěšným líkem, který mne zcela zhojil a osvobodil. — Později jsme se domluvili i vymluvili si a bylo dobře; tak to bylo mezi námi, jak to mělo vždy být, a myslela jsem, že to tak zůstane a že se i ostatní podá. — To druhé psaní Hynkovo bylo zbytečné i nešetrné; ale nechci o tom slov šířit; nyní tedy zase má se znovu začít, mám se zase znovu nevim z čeho očistovat? ne, už se mně ty ustavičné předhůzky, to hánění zprotivuje, omrzelo mne to, a neřeknu slova.

Když nechcete věřit, nemohu si pomoci, ač mi je to líto, protože se necítím tak vinnou, jak mne Hynek dělá, a zvlášt nevím v čem bych Tebe byla obelhala — ale lhářku

nemůžete trpět ve vašem spolku, to jisto. — Že Tobě již nejsem tak milá, dobře pochopuju; Hynek tak pěkný obrázek o mně podal, že by's musel mít ke mně více důvěry a uplněji mne znát, abys mne ještě miloval a mohl uznat co pravda a co předsudek. Jeho déle znáš, jemu snáze uvěříš. — Ještě před nedávným jsem se těšila, že se do Prahy podíváš, často jsme s Laurou o tom mluvily, — velmi jsem se na Tebe těšila, — doufala jsem, že ty všeliké nedorozumění si vymluvíme — nyní ale nechci se těšit a oželela jsem vše.

Že Prahu navštívíš, o tom nepochybuju, neboť byla řeč o tom, že bude u Lotty přátelská schůzka — ale já Tě sotva uvidím. — Kdybys neměl se ke mně tak upřímně chovat jako při prvním seznámení se, bylo by mi to líto, a lépe když tě neuvidím. — Jak o mně soudíte, byla by to milost, abyste mne mezi sebe přijmuli, a já zase jsem tak hrdá, že bych to nepokládala co milost, ani jako takovou přijmouti chtěla. — Na Tvůj poslední list dávno už byla bych odpověděla, ale Ty sám řekl si, abych toho nechala, až si ustně promluvíme; — byl mi milý, a začasť ještě přečtu si ho, je v něm mnohý trn, ale i mnoho růží. — Ty's milý, rozumný, šetrný přítel! — Děti mám zdravé; já ale nejsem tak zdráva, jak bych si přála, nevím jestli ta starost a ty všeliké trampoty vinny jsou, aneb to pražské povětří dušné, aneb dokonce jak Dr praví, že to od krve. Všecko mne mrzí. Chci se podívat na konec srpna někam na venek do Plzenska, jestli mně to pomůže; není to však ještě jisto, muž mi psal, že snad přijede v září na dovolenou, a kdyby přijel na začátku září, nejela bych, leč na konec měsíce, jestli přijede. Podívala bych se opět do krajiny, která mi tak milá, do okolí Domažlického, a to bych šla na hory; bydlela bych ve vesnici u známého sedláka, který chce pro mne sem přiject. Je to ale také s mnohými obtížemi spojeno, tak že nevím jestli se odhodlám. Jsi zdrav i rodina Tvá? —

Buď s Bohem! Řekla bych Ti, aby's mě alespoň pozdravoval někdy, bych viděla, že se docela nehněváš, ale snad by to bylo marné? — Čas ukáže, byla-li jsem hodnou být tvou sestrou! — Buď zdráv

BN

Dne 11/8 v 10 hodin večer.

Kdyby možná bylo, přání každé v skutek uvést, to bych nyní přála si, být u Tebe, bych Ti ústně povědít mohla, jak mne list Tvůj potěšil. Za každické srdečné slovo bych Tě zulíbala; — ty se usmíváš, vidí, výraz ten zdá se Ti trochu náruživý — ne, nemysli tak, Ty nevíš jak jsem želela Tvé lásky: zcela přirozeno tedy, že se raduji, vidouc že jsem ji posud neztratila. Že obraz můj trochu zastřen mlhou, a ne tak jasný, nemůže jinak ani být, doufám však, když budeš vždy mírně a nestranně soudit, že se opět zcela vyjasní a že zůstanem svoji. — Stranu Tvého příjezdu do Prahy úplně s Tebou souhlasím; ještě před nedávnem byla jsem v Záběhlicích u Laury, a deštěm zdržena, musela jsem tam celé dva dni i s dětmi zůstat. Žily jsme příjemně, trochu po olympicku, jenže bohy neměly jsme tam. Až dlouho do noci četla jsem Odysseu, a ještě jsme povídaly; i o Tobě byla velmi často řeč, a jak rozkošně budeme žít ty dny, co pobudeš v Praze. A hle! Hynkův ďábelský rozmar zkazil všecko, a jak vidím na dlouho. — Já vím kde to všecko vězí, ale nebudu o tom mluvit. Neviděla jsem H. od sv. Anny a lépe je tak, to ustavičné přetrásání těch zbytečných mrzutostí se mi už nanejvýše zhnusilo. Kdyby uměl H. být šetrným a mlčet, kdyby nechal těch úsměšných vtipů, mohlo by to pokojně se skončit, — ale to mu není dáno. Já zase prchlá jsem, a myslím si, že nemusím trpět bezpotřebné urážky, a tudy snadno mohlo by se stát, že bychom jsouce pohromadě sobě i Tobě radost pokazili. — Jestli nebude tedy jinak moudřejší, bude to rozdělení Tvé-

ho pobytí, den u H., den u mne, jestli Ti jinak moje domácnost překážet nebude. — Věř, drahý Ivane, že bych Tě už velmi ráda viděla, ale nechci mou touhou příjezd Tvůj zrychlit, neboť uznávám že lépe bude, když ještě počkáš. Jen to bylo by mi nemilé, kdybyste se s Němcem zde setkali. — Byť bychom byli i u Hanušů pohromadě, přece nevedla bych muže k nim; H. mi řekl, že on mne s mužem pospolu dokonce vidět nechce, a že si ani nepřeje s ním se kdy setkat. — Jaké by to tedy bylo; a i z mnohých jiných příčin bych si nepřála, abyste oba pojednou přijeli. — Potkávám zde jednoho muže, který Ti velmi podoben; když mi přijde znenadání vstříc, projede mi radostné uleknutí všechny údy, vždy myslím že Tys to. — — Tedy se Ti Viktorka líbí? No ano, že mladším se líbit bude, sama bych soudila, ale že mnohý řekne, že si mohl dát něco lepšího na místo pohádky, to též jisto. Chceš-li jméno mé dát, dej, mně na tom pranic nezáleží; obyčejně se nepodpisuju, nemám však příčiny tajit se. — Děti mám nyní zdravý, sama jsem teď také tak dalece zdráva; studené lázně mně dělají tuze dobře, a těch pilně užívám, dvakrát za den, jednou v řece, jednou doma. Když je teplý den, je mi lázeň pravou rozkoší; mám ject do Domažlic, a kdyby to nebylo spojeno s tolikerými obtížemi, ráda bych toho použila, tam bych mohla dosyta se koupat, po horách běhat a toho arkadického života užít. Věděla bych proto ráda, kdy hodláš Prahu navštívit? — Za Tvé přání stranu povyšení mého muže děkuju Ti; první rok není to výhoda žádná, protože jsou taxy k placení, ale pro budoucnost; přijde nyní do Ďarmout (Gyarmoth-Balaša) blíže Ostřihoma a nedaleko Vacova. Město je sídlo maďaronské šlechty, ale okolí slovácké. Jsem tomu velmi ráda; i muž je mnohem spokojenější. — Měla bych se Tě ještě mnoho co ptát a Ti povídat, ale pozdě již a list dochází konce. Nemluvíš posud s Matoušem o mně? — Prosím Tě *nesděluj listy mé nikomu*, to co bylo není, nač tedy

ta bratrská svědomitost. — Buď zdráv, Ivane můj! Kdybych ještě déle psala, snadno bych se mohla do romantických myšlének zabrat. Měsíc plnou tváří do oken svítí, vůně Volkamerií a bílé Verbiny příjemně po pokoji vane, vůkol je ticho, nechybí tedy nic, než aby zavznělo pod okny zastaveníčko.

Líbá Tě Tvá

BN

V Praze 18 $\frac{18}{8}$ 51.*Velectěný příteli!*

Když jsem Váš milý dopis, v němž mi potěšitelnou správou o povýšení mého muže sdělujete, obdržela, v duchu jsem Vám díky za přátelskou péči Vaši vzdávala, s psaním odkládala jsem však, chtějíc sdělit Vám, kam se muž dostane, kdyby on zdržen byl od psaní. — Před několika dny dostala jsem správou, že přesazen je do Ďarmot Balassi, ale každý den nějakou překážkou zdržena, nemohla jsem se dostat k psaní dříve, a nyní budete jistě i dopis mužův v rukou mít a vše důkladně vědět. Je mu to milé, že se dostane tam, a i já se z toho těším, doufajíc že snad přece nyní bude možná, bychom žili pospolu. Zdá se že v tom nejvíce učinil Konečný, chtěje splnit, co mi byl slíbil. Vám však příteli milý, nejvíce jsme díkem zavázání, neboť kdybyste se byl tak o to neucházel, snadno mohlo se stát, že by si byl rok a více třebaš na povýšení počekal, neboť to jisto, že se bere při obsazování míst na Maďary největší zřehled. Vaše přímluva pomohla; srdečné díky tedy! Přeju, byste vždy, kdykoliv Vy, aneb rodina Vaše, toho potřebovat budete, upřímného bratra našli, který by za Vás tak vroucně orodoval, jako Vy ste pro nás to učinil. — Matouš mi psal, abych i p. Beckovi psala, ale zdá se mi to zbytečné, a jestli on přitom neoučinkoval (jakože sotva kde slovo ztratil), bylo by mu snad poděkování mé nemilé. Jestli to však potřebné, budete tak laskav a sdělíte mi to, neni-li pravda? Já se bezpotřebně nerada kořím a vtírám i nerada koho čím obtěžuju.

Těším se, že rodina Vaše zdráva; věru to je největší potěšení pro nás rodiče, když vidíme tu chasu okolo sebe skákat a se veselit a když nás jinak nermoutí; trochu zlosti si necháme rádi líbit, to jinak nemůže ani být, když dítě trochu živé je, zvlášt chlapci. Já mám teď také tu radost, že vidím všechny zdravý; ale dlouho měla jsem hotový špitál. Dorinku i Jarouška ale neposílám do školy, až po prázdninách; trochu je cvičím sama a na začátku roku budou muset dělat předzkoušku, by do vyšší třídy přijaty byly, Jaroušek do II v Budči a Dorinka do III^{ho} oddělení v dívčí škole. Hynek odbyl reální zkoušku velmi dobře, a dostal mimo náboženství, matematiky a německého jazyka samé eminence. Z těch třech předmětů dostal první; z mravů pak a zevnějších prací, pilnosti a pozornosti výborně. Mám z něho radost; budoucí rok přijde do druhé třídy reálky a učitelové ho chválí co jednoho z nejlepších žáků. Byl tu právě Thun a slíbil, vida pokroky, jaké ty chlapci v reálce tak dobře zřízené dělají, že se dlé možnosti bude na školu tu od vlády nakládat i dále. — Měli všickni již strach, že škola ta se zničí, alespoň byla o tom řeč; ale teď je patrnó, že se tak nestane, byť i ti Němci na to sočili. — Karel nemá tak skvělé vysvědčení jako Hynek, ale není špatné a bude přijmut do reálky; on byl totiž v třetí třídě školy Budečské. Budeč nelíbí se mi tak jak reálka, Amerling je člověk nepraktický, a kdyby nebylo učitele Valtera, který je vzdělaný člověk v každém ohledu, ale praktický, byl by Budeč již klesl; však to Thun nahlídl také a rádi by na dobrý způsob Amerlinga z direktorství odstranili, ale nejde to. Udělali tedy pro příští rok zákon, dlé kterého se musí řídit a překročit nesmí. Také ta dívčí škola, kterou jeho paní řídí, je zkáza pro naše děvčata, tam se nenaučí ničemu pořádnému, co jim pro život měštanský potřeba bude. Žádná praktičnost v tom není, a jezuité vládnou celým ústavem, a jim jsou Amerling i ora zcela oddaní. Ty

holky jsou samá přetvářka, sama citlivost a ideálnost, sama affektace; srdce jim jen ustavičně pro vlast a národ hoří, a zatím, nahlídnete-li blíže, je to prázdnota holá.

[- - -]

Kdyby můj syn nebyl do Brna jel, byla bych Ti, milá sestro, již onehdy po bratru Klácelovi psala, ale chtěla jsem, by Ti on list odevzdal, abys ho poznala. — Dávno tomu, co jsme si nepsaly, ale nemysli proto, že by snad láska k Tobě v srdci mém zchladla, ne Verunko, já jsem ta, co jsem byla. Ovšem naše smejšlení se v mnohém různí, ale to nevádí, bych Tě milovala, neboť vím, že cíl náš stejný. — Jsem Ti dlužná i mé vyznání víry, a pošlu Ti je také, až budu v Třebové, tam doufám že se mi srdce zase rozehřeje, že budu svá, věř zde v té Praze je mi někdy tak, jako bych nevěděla čím jsem, a tak mám hlavu plnou, že nevím co černé, co bílé. — Počkej až na těch horách, až budu několik dní v lese sama, bude mi volno jako těm ptácatům, co s větve na větve poletují, a já Ti povím pak, co v mém srdci vře, co já ctím a miluju. Škoda že tam se nemůžeme vidět, bychom se poznaly, v té společnosti mužské na Mniší hoře nebyla vhodná doba pro nás poznati se. Odkládala jsem i cestu do Třebové, ač dávno již Klácel mi o tom psal, ale teď nahlížím, že dobře to dělat bude i mně i dětem, a pojedu. Tedy tamodtud budu ti psát dlouhý list! — Zatím s Bohem, drahá duše! a nemysli, že jsem na tě zapomněla! Líbá

Tě sestra

Božena

[ADRESA:]

Sestře Verunce.

Milá sestro!

Jak doslýchám, chodíš ráda na pouty, jakpak kdybys připutovala i k panně Marii Třebovské? Vytéká zpod jejích nohou pramen tak čerstvý, čistý a zdravý, že by tě posilnil na těle i na duši. Povídaly bychom si o přáních svých v zeleném lese, v tajných hájích, žalovaly bychom ptáčkům naše strasti, vypravovaly jim naše slasti, trhaly po lukách kvítka, bedrník a naháče, a když bychom opojené rozkoší do našich komůrek se vrátily, ukrojily bychom si každá hodný krajíc chleba a namazaly studentským (znáš to?). Je to dobrá věc pro hlad, — a hlad, má duše, si každý i ten nejideálnější člověk z těch hor přinese, a zvláště jestli se napil z toho Marianského pramene; a hlad je karabáč i na lásku. — Avšak beze všech žertů, přiject sem mohla bys, sestro, bylo by nám zde volno, nejlépe bychom seznaly se a že by se ti zde líbilo, to jsem jista, neboť je zde rozkošná krajina. Přitom bys také seznala moji rodinu, která si zde jak náleží hová; běhají celý den, jedí a mažou se v blátě, až je rozkoš na ně podívat. Mimo toho také zlobí — Tedy prosím, sestřičko, nerozmýšlej se dlouho a putuj k panně Marii, k sestře Boženě a otci duchovnímu panu Matouši. To bude lepší než dvacet listů! S Bohem a na shledanou?

Božena.

Milé sestry!

Byla bych Vám již psala, kdybych nebyla příliš zaměstnaná užíváním rozkoší idylického života zdejšího. Věru zde okřeje člověk; pomyslete si, co já tu všecko mám. Hory, lesy, rozkošné vyhlídky, vodu jak krystal (zázračnou ještě k tomu), lázně, samotu; spravedlivou smetanu, dobrý chleba s chutným máslem a tvarohem, pečeně každý den a víno, — po jídle čte se v lese výborná nějaká kniha, neboť i o nevšední bibliotéku postaráno, a k tomu ke všemu přítel zábavného, který mne nenudí ani zamilovaným žvástáním, aniž by učenost suchou přede mnou vykládal. A tak máme všecko, věřte moje drahé, jen teplo a sluníčko nám schází; co jsme zde, teprv jeden den bylo teplo, kde jsme rádi chlad lesní hledali. Děti se velmi dobře baví; chodí to po lese celý den, chytají pstruhy, Karel motýly, salamandři a ještěrky, Jarouš pase kozy hospodského a Dora přismrduje všem i take s nimi kůželky koulí. Ale skoro každý den jsou tak zabláceny, jako když se ze Šárky vracely. Marie nemá co dělat a tudy se má dobře a jen se směje celý den; také se do ní zamiloval k smrti jeden pantafir od eibrsonu; jaké to zvíře, to Vám vyložím až přijedu, jest to dlouhý výklad. Ty dva svátky bylo zde u lesní kapličky sta poutníků z celého okolí, a Němci i Češi, všecko to zpívá dohromady, každý svou; před našimi okny pod stromy na zeleném trávníku rozložily se ty pestré houfy a tak jsem dobře prohlížet mohla i ty zasmušilé tváře volatých Němců i ty kulaté přívětivé Čechů i kroje jich strakaté. Večer byla ve sále hospody muzika, a bylo tam nóbl i nenóbl,

a také tři pražské studenti a jedna slečinka se tam proháněli a jejich guvernánka — rozumíte, tak zde pokřtili moji chasu. — Ostatně nám zde dobře slouží všem, i Marie ztrácí nečistou pleť svojí tou dobrou vodou; (anebo jestli obětovala panence Marii nějakou mašli — nevím) podivíte se, až se vrátíme, jak dobře vyhlížíme; jen ten čas nás mrzí. V neděli neb v pondělí se snad vrátím a potom budu hned pospíchat k Vám, bych Vám ostatní vše pověděla, jak se nám zde vedlo. Děti Vás pozdravují, chlapi však zvláště Jindřicha, a Dorinka Vás. Co dělá matka? Doufám že jí i Vás obě a ostatní ve dobrém zdraví naleznu. Vy ani nevíte, že se nám stal malheur — jak se říká po česku marél — my jsme ve čtvrtek ráno z Prahy nejeli, teprv *odpoledne*, protože jsme zaspali; Fabkovič čekal, a když jsme nepřišli, nechal se zapsat do Třebové, a byl zde na horách přes poledne, odpoledne rozloučil se s Hynkem, zanechal mně *německý Abschiedsbrief* — a odejel. — Srdečný pozdrav milé Vaší matce i otci i Jindřichu statnému a Vás, Vy děvčata milá, sokolici Johannu a holubici Žofii líbám mnohokráte. S Bohem! Vaše

sestra

Božena

Psáno na horách Česko-Třebovských při hrozném dešti.

Srdečný pozdrav tobě, sestro drahá, i druhé sestře Míně. Velký vděk si mi udělala přijmutím Elišky mezi Vás; je to hodné děvče věř – a co bych ještě u ní ráda měla, tomu vy ji přiučíte. Já doufám v tvé dobré šlechetné srdce – vid' že já bych se o ni nestarala – kdybych neuznávala, že toho zasluguje. Buď jí sestrou jako jsi mně! – Že ti píše ještě trochu jak se říká po česku – steif – to jí odpust – já jsem jí sice dost dobře vás vylíčila – ale ona si přece netroufá ještě – „Bože, kdo ví jak se jim budu potom líbit, snad myslí, že jsem jako vy,“ povídala posledně s pláčem. Napíšu pro tebe delší list, až pojedou Eliška. Líbám tebe, Mínu a přeju byste hodně zdrávy, vesely a spokojeny byly vždy.

Tvá sestra Božena

Velectěný pane a příteli milý!

Těší mne velmi, že mohu alespoň poněkud žádosti Vaší vyhovět. — Co se týká okolí Domažlického, bude málo slov, kterých by[ch] si byla nevšimla, ovšem dále na několik mil že se řeč zase trochu různí — tam ale nejsem tak známá. Co se týká okolí Náchodského, kde byl můj domov, udala jsem vše, co jsem ve vlastní řeči a v paměti uchovala — jak to najdete. Z Polné neudrželo se mi vše v paměti, tak i z ostatních krajů, kde jsem byla; — buď jsem příliš nakrátko tam bydlela — buď to bylo v letech, kde jsem naší krásné řeči si nehrubě všimla. — Co vím, to jsem Vám v přiložených listech napsala — možná že bych ještě sem tam některé slovo našla, — ale myslím, že Vám prozatím bude tím dost poslouženo. — Nevím ale, zdali dost jasně jsem to sepsala; (snad se vyznáte?) co je podškrtnuté, je z Domažlického okolí, co není, z Náchodského — co z Polné, je též hned poznamenáno. — V okolí Libereckém jsem málo známá — a v samém Liberci se mluví špatně. Co jinde jsem slyšela — to vše udala jsem — jestli byste ale ještě podrobněji si to přál — musela bych se na někoho tam obrátit — jenže nevím ani na koho — snad bych ale přece našla. Pište tedy — a jak ste byl spokojen.

Že ste zdrávi všickni, milo mi slyšet, a přeju, by vždy tak zůstalo. U nás díky Bohu teď také zdrávo všecko — až na mě — já nemohu se jaksi domoct toho zdraví úplného, a snad ani už nikdy nedomohu; ale neležím. To víte však, že to k promrzení, když není člověk ani zdráv ani nemocen — a jaká to bída, když v takovém rozmaru má pracovat.

— Do Uher jestli v letě půjdu, to posud nemohu určit; ovšem že muž na Slovensku — ale beztoho Vám psal — jak to v Ďarmotech Balašských vyhlíží — samý Maďaron — škola farní jen a maďarská — A když bychom děti měli dát z domů, — a kdyby to bylo dost blízko — není nám spomožino; a také kam? Ty malý tam z domů a velké v Praze to dokonce nejde — a realky tamější, to víte beztoho, jaké jsou. — Nevím tedy, jaké to bude se mnou; drahota je zde hrozná, tam je o mnoho laciněji, bylo by lépe tam být, jestli bude možná. Na vánoce chce se Němec podívat do Prahy, jestli ho pustí — těšíme se tedy všechny na něho a on na nás — bude rok, co dětí neviděl — Co by říkala Zdenčička a Vratislávek, kdyby tak dlouho otčínka neviděli, a co otčínek? — Ostatně je tam mnohem spokojenější než v Miškovci, je přece mezi Slováky — nebo jen Ďarmoty jsou Maďaronské — a chválí si lid i okolí; také je tam zdravější a veselejší. Slováci zase jeho mají rádi i v společnosti i v úřadě, tak je oběma pomožino. Až by sem přijel, nejspíše že navštíví také Vídeň. — Noviny Vám nebudu žádné psát — beztoho víte všechno — a není do všech Novin nic — Jedině že jsme zvědavý, jak vypadne Havlíčkův proces. Dr. Frič ho bude zastávat — a již odejel do Kutné Hory. — S tou Koledou je to brinda — a tuze škoda, že se tak stalo — neboť je potřebný takový kalendář i nám Čechům — nemáme takového. Snad se to ale ještě srovná; zde na to některý hubuje, některý chválí; ovšem každý dlé svého náhledu. — Teď tu je Svoboda z Vídně, ale hraje v Karlíně a věru patří k tomu velký entusiasmus jít v špatném počasí, jaké teď máme, až do Karlína do divadla. Nevím tedy, jak se mu bude začátek líbit.

Ráda bych jednou navštívila Vídeň na několik dní, a byla by to pro mě rozkoš, kdybych mohla s Vámi všechna znamenitá místa si zase jednou prohlídnout. Možná že se to jednou stane. — Byla jsem v Září čtrnácte dní na ho-

rách Česko-Třebovských s dětmi – a tam jsme všecy okřáli a děti zvlášt; ale Veruna, sestra Matoušova, nás také pořád jen kachnama, kuřaty a pletenicema krmila. Pomlouvají mne zde dost za to – ale já si z takových mizerných duší nic nedělám, – Milo mi, že jsem Matouše blíže seznala – tím více si ho nyní vážím a miluju. Ať si mluví – však zase přestanou – Prosim račte vyřídit ctěné rodině Kollarovic mou srdečnou úctu; tak i při příležitosti p. Beckovi. – Milou choť Vaší srdečně líbám i dítky milé; i moje děti pozdravujou je; byli by dobří kamarádi jistě, kdyby byli pospolu. Mohu-li Vám kdy něčím posloužit, prosím jen se vždy ke mně obraťte; s upřímným pozdravem

jsem Vaše přítelkyně

Božena Němcová.

Milá drahá sestro!

Předně a nejprve díky tobě za šetrné a laskavé přijetí Elišky; já jsem byla přesvědčena sice, že ty tak a nejinak jednat budeš, ale znajíc tvé přísné smyšlení bála jsem se přece chvílemi, že nebudeš s to s láskou k děvčeti tomu přilnout. Odpust mi! — Tys důvěřovala ve mě, ale zdá se mně, že již několikrát cit pro nešťastné daleko mne zavedl, ačkoliv pykat nebudu nikdy, co jsem udělala. — U Elišky jsem se však nezmejlila, ona je dobrá, upřímná, a srdce má nezkažené — její chyba je ta, že byla nezkušená, neuměla povážít následky; odpouštím jí však všechno pro její opravdivou lásku. — Avšak, milá Verunko, ta láska její je beznadějná — to jest tak, že on byt i miloval jí, přece vzít si jí nemůže, proto bych si tuze přála, kdyby děvče zapomínalo trochu, a to myslím může se docílit jen ustavičným duševním zaměstnáním a zdokonalením, vyjasněním jejího rozumu. A k tomu má u vás nejlepší příležitost, a já jsem přesvědčená, že ani tebe ani bratra Matouše to kantorování s ní neomrzí. Když jí přivedete k poznání, bude to jistě blažený cit pro vás! — Píš mi co o ní soudíš a jak daleko vědomosti její sahají, neboť v tom neměla jsem příležitost poznat jí. Závidím vám ty vaše rozkošné procházky na mniší horu; já nepříjdu teď ani za bránu — dílem špatné počasí, dílem moje churavost je vinna; nevím co to se mnou bude. Lékaři mluví, že mám velkou slezinu a že tu není pomoci, ale já myslím, že v tom ještě něco vězí jiného — a toho se strachuju a bojím se zrovna vyslovit to. — Matouš mi píše, že se mu stýská,

a že vy děvčata a zvlášt ty ste jeho jediná útěcha; tedy
budte jen vždy jeho anděly utěšujícími. Ubohý! zasloužil
by nejlepší los, a co musí trpět! — Škoda, že jsi ty, Verunko,
nepřijela na hory — věru já tu dobu počítám mezi nejroz-
košnější, nejblaženější mého života, a nejednou již, co se
mi zastesklo po ní. Snad až v letě — jestli se toho dočkám,
se někde — jestli ne tam — sejdem, vid' — Děti jsou tak
dalece zdravý, jen Jaroušek zase dnes postonává s píchá-
ním; můj muž chce na vánoce sem přijet, možná že bych
ho potom do Brna vyprovodila — Přiloženou cedulku
dej Míně a pozdravuj ji; rodičům tvým mě poroučej a
pana Mikšíčka pozdravuj. — Já se těším, že mi zase budeš
brzo psát a že budeme pokračovat pilněji v dopisech.

Přeju ti bys vždy zdráva byla a spokojená!

Tvá sestra

Božena

18 $\frac{14}{11}$ 51.

[ADRESA:]

Sestře Verunce

Chtěla jsem ještě připsat několik řádků pro tebe, sestro milá, ale již pro mě přišly též dvě sestry, a rozmilé holky, který mám velmi ráda; každou neděli jdu k nim a tam čtu, je nás málo, ale dobře se shodujem, tak jako ty a Mína a Klácel, když chodíte po mniší hoře. Jen tedy těšte mého ubohého bratra, Vy sestry milé, neboť Vám se to jedině podaří; jen když je u vás, nestýská se mu [po] horách. A mně? Kde mně — mně se všude stýská! — Však zase ta zima pomine, a jestli nepominem i my, opět uvidíme naše krásné hory. Kýž bys tam byla přišla i s tou veselou sestrou Mínou? Ale což tys neodhodlaná, chladná panna jak z mramoru, tebe nepohne prosba lidská! — Stranu toho děvčete budu psát, nemluvila jsem [s ní] teď; zatím buď zdráva a piš mi, a řekni Míně, chce-li být i ona mou sestrou, když je Klácelova dcera? Však mně zná snad z úst tvých? — Líbám Vás obě!

Rozmilá nevěsto!

Ráda bych byla přišla, ale nemožno; bolí mně na prsou – kašel mám – a Pánbůh ví co ještě. Až mi bude jen trochu lépe, hned se přijdu na Vás, blažení, podívat! S Lb-m jsem mluvila – měl radost – co ostatně, to ti povím, až se shledáme. Zatím se těšte vespolek a zpomeňte chvílemi na kašlavou mámu.

B

Sestře Verunce.

Milá sestro! Tvůj list mi bratr Klácel poslal, a ráda bych Ti naň odpověděla, avšak posud není mi možná mnoho psát, až budu trochu zdravější; tak mne ta zimnice, ač netrvala dlouho, sebrala, že se nemohu ani zpatovat. Doufám však, že mi čerstvý vzduch, až budu smět vycházet, sílu vrátí a tváře opět zbarví. — Píšeš, že snad nebudeš se moct dlouho učit rusky kvůli pomluvě světa, že jsi sama mezi kolika pány; já bych nebyla tak úzkostlivá! — A zajisté je to i u tebe pouhá úzkostlivost zbytečná, an zajisté ani ty ani ti pánové, co tam chodí, v špatné pověsti nejste, by se cos neslušného o vašem scházení se soudit mohlo. A na lečjaký klep dbát nesmíš, a doufám, že nedbáš, sice bych tě litovala. Kdybych já se měla trápit nade vším, co o mně kdy lidé hloupí soudili, dávno bych ležela pod zemí; toho já si nevšímnu. Rozumný člověk zajisté nebude ti to mít za zlé, opravdově rozumný bez *copu*, a kdyby vás z čeho vinili, byl by to jedině panslavismus! — Také máš to hrozné předsevzetí učit se důkladně gramatice; pro Bůh děvče, což chceš vstoupit do zdejšího filologického spolku, který chce zřídit p. Rittersberg; chceš jim pomoci psát gramatiku? — Buď spokojená, jak píšeš; dobře bylo by, kdyby mnohý český spisovatel tak dobře psal. Zatím buď zdráva a nezapomeň s listem na tvojí Boženu.

Kdybych neviděla z Tvého předposledního listu, že to v Září bylo, co jsem Ti posledně psala a Tě viděla, ani bych tomu nevěřila — snad proto žes mi vždy přítomen. — Jak ty dni při vši starosti ubíhají, jako vlny —; co v takové vlnce kapek — co za den myšlének — a co z těch tisíce myšlének zabíhá k Tobě, milý Ivane! — Ale je to hezky rozumný začátek! — já vím, že se již lekáš — co dále —? Neboj se, já jsem umínila si psát zcela strážlivě — a že jsem právě v takovém humoru, doufám, že nebudeš mít nic proti mému listu k namítání — nebude v něm žádných illusí ani červánkových září, jak jsi oněhdy se vyjádřil. — O té nemoci psát — to nežádáš, vid' — věda, že mě mrzí — jen tak něco podotknu; Matouš beztoho dostával denní zprávy — a řekl i Tobě někdy. Kdybych byla umřela a on psal můj životopis — nesmělo by tu nic chybět, ta nejmenší maličkost — neboť v živobytí znamenité literární osoby — nesmí se pranic vynechat, toho důkaz dal nám mnohý v *Historii literatury České*. — Dva dni tomu, co jsem vstala s úmyslem zůstat již celé dni mimo postele — ale nejde to, chvílema ráda hledám lože —. Dr. Čejka řekl „když chcete vstát, tak vstaňte,“ a doložil „však umřem tak jako tak“ — to je pravda. — Dr. Lambl se hněval, že vstávám, chtěl, abych vydržela do vánoc v posteli, abych alespoň nějakou úlevu cítila — upřímně se však také přiznal „že by ještě ani potom nebylo pomůžino — a že se nedá nic při té nemoci dělat“ — Mám se trápit v posteli, to se raději budu trápit mimo postele — a zkusím to, jestli

si tedy má staročeská přirozenost pevná — (jak jsi řekl Ty) ještě jednou sama nepomůže. — Vcelku mi tedy není skoro o nic lépe. — Také čekám ty dni muže, a myslím že by mu bylo nemilo najít mě v posteli — mimo to přibude i domácí práce — tedy vidíš, že je mnoho příčin pro mé neposlušství — no ovšem jestli to nepůjde, vzdám se těm pánům opět na milost. — Já se ani té smrti tak nebojím, jako dlouhého postonávání — člověk za živa odumře všemu — a zpromrzí se i sobě i jiným. — Když už má přijít, tedy jako blesk ať mne zachvátí; jen ale ať ještě počká — byla doba, kde mi to bylo lhostejné umřít — teď ale ne — dokud jsem — *jsem*. — Ráda viděla bych děti poněkud samostatné — všelicos pracovala — a přála si vidět svit lepší budoucnosti! — Řekneš: Vidíme, ta Božena je chytrá, co ona si všechno přeje,“ a ona by si ještě více přála, kdyby se dalo vyplnit jen.

Tvůj předposlední list byl pln podzimních myšlének a stesku — ach jako by Ti mráz byl všechny — všechny květy zničil. A však je to teď čas, že by si mohl člověk zoufat, kdyby nebyla ta troška naděje. — Když se dívám do té těžké, šedé mhly, která na nás jako můra tlačí — na ty holé stromy, s nichž listí sežloutlé jeden po druhém opadaly, jako ty naše naděje opadávají — když tu nejasnotu, práznostu — to ochabnutí, ten smutek všude pozoruju — je mi teskno, mrazí mne a přála bych si mít křídla, bych mohla zaletět jako to ptáče do krajů krásnějších, kde vane teplejší, svobodnější vzduch! — Avšak když mi hněv a litost nad touto nemožností skutečnou slzu vynutí — zahouknu si na ty zlobohy, kteří již se hrnou a své drápky zabodnout by chtěli do mého srdce, a svým jedovatým dechem krev mi zkalili — i sahám po číši, kterou mi k občerstvení podávají dobré moje víly. — Ty divotvorně ihned rozpláštějí děsné chmůry — šedou oblohu mění v modrou, lemují zlatem — zem šatí v roucho zelené — a v ty květy

svadlé vdechují život svěží — a v tu krásnou přírodu kouzlí obraz nejkrásnější člověka dokonalého — svobodného. — Tak mi rozprávají ty obrazy dále — dále. — Vidiš, tak já se opijím na chvíle, a zapomínám na tu bídáckou skutečnost. Tys podotkl v listu Tvém, že já si Tě tuze ideálně představuju — Tě maluju — Tys bláhový, milý Ivane, když tak mluvíš — což Tě neznám? — věru lépe, než si myslíš — Má být překážkou v našem přátelství nějaký rozmar? chyba — jakých každý má? — Vždyt nejsme legitimní manželé — nebudeme mít snad nikdy příležitost poznati, jak vyhlížíme všední den; ostatně: kdo komu miloučky, i neumyt hezoučky“ — Proč to podotýkáš, že se málo známe, že se snad sama šálím — tys divný a vím žes o tom jinak soudil — (nu poznávej mne tedy dále). Snad se bojíš, že chci s Tebou zavést jakýs sentimentální román, ne? — Bůh mě chraň! — Jestli já si Tě někdy krásnějšího představuju, než jaký jsi, když doma hodně mrzutý v županu sedíš a bručíš — co Ti do toho — to Ti nepřekážej. Když se s Tebou pomazlím, stává se to jednou za čtvrt léta — je to mnoho? — a ještě v listu? — Což myslíš, že já jsem vždy libná? — Překáží Ti, jak podotýkáš, to *mladictví* — ačkoliv nevím, zdali jsem Tě tak nazvala. — O ty Ivane! Věřu by člověk mohl myslit, že máš hlavu jak jabloň — oudy svadlé — mysl chorou — kdo Tě slyší tak truchlivým hlasem chválit mladictví. Kdož by si nepřál být mladým — ačkoliv nevím, chtěla-li bych stejně živobytí ještě jednou prožít — ne, já kdybych měla volit — tedy bych si přála narodit se znovu as za dvě stě let — anebo ještě později — neboť nevím, bude-li do té doby takový svět, v jakém bych já chtěla žít s rozkoší; — nač tedy se trudit? — Ale víš: co je mladší, je dražší, co starší, to pravější“ — A nemá-liž i Září a Říjen svých krasot? Ovoce sladkého? I květu dost, byť i žádných růží stolistých! — A je Tvůj věk výše než z září do říjnu? — Co

naříkáš? Ach ten věk není jediná tíže, a ta nejmenší, kdyby nebyla jiná, ne-liž? — Smát jsem se musela, že Ti psal Matouš, že jsem jaksi *bolně* žádala ho o vyřízení pozdravení; ten bol Matouš sám do toho vložil, neboť mně přitom nic podobného nenapadlo. Mrzí mne, že je mezi Vámi přece taková jakási příčka: ale odstranit se nedá — bylo by to bolestnější pro M. než to ostýchání chvílkové. Ty „*hora*“ jsou to jediné strašidlo; a protož myslím, abys nikdy se toho místa nedotýkal; jinak myslím, že by i M. rád s tebou o mně mluvil, neboť vím, že rád o mně mluví někdy — a je to traplivé, když máte vyhýbat v řeči, abyste nikde o jméno mé nezavadili. — Avšak Tys delikátní, M. miluješ jako já — tedy zbytečno, že něco radím. — Nyní však Tě prosím a to snažně, bys mi psal upřímně a jasně — *jestli a co* jsi psal Hanušovi o *Tvé*m pobytí na „*horách*“. Já to *musím* vědět, bych se věděla dlé čeho řídit. Ty víš že byl H. u mě, na návštěvu; byl dost upřímný, ačkoliv mu nedal ďábel dobře dělat, by nešpičkoval — já jsem mlčela, by nepřišlo dále. — Mezi jiným povídal mi také, že jsem nevděčnice proti M. — že ví, co jsem tropila na horách s Tebou — a jak slze tekly — Myslela jsem, že při loučení — povídám tedy: žes Ty neslzel ani mě žes neviděl — „*ale, on na to řekl, ale ten třetí — toho si trápila*“ — já jsem neřekla nic, než aby o tom nevtipkoval a vůbec nemluvil. — Ráda bych tedy věděla, co o tom Hanuš ví; uhodněš snadno, jak by mi to líto bylo, kdyby při sejítí se s Matoušem aneb v dopisu měl se té bolestné stránky jeho hrubě dotknout; a jinak H. nedá. Mílo by mi bylo slyšet i od Tebe, že „*ноц на хорацх*“ zůstane tajemstvím naším; i *já* se bojím, by mi někdo nezašpinil zakoptěnou štětkou můj nejkrásnější obraz. Ani nikdy s Matoušem o Tobě nemluvíme teď, dílem aby mně nekalil on mysl mou, dílem zase já nechci jemu bolest činit; on si zasloužil u mě tu největší šetrnost, a jak je mi možno, chci lásku jeho splácet vroucí

a upřímnou náklonností. Chtěl sem na svátky přijet, a bylo by mě to tuze těšilo, kdyby s mužem byl přijel, ale právě dostala jsem list, že sotva bude moct, neví jak to bude s Novinami. Co Ty nyní pracuješ? — Přeložil jsi již celého Bocaccia? — Přála bych si překlad číst? Škoda že nejsou nyní doby k tomu, by se vydal! — Je to bída! — Proč ale nepíšeš něco z přírodních věd? — Naše literatura je v tom oboru špatně zastoupená — chudá — mělo by se Ti té bídy slitovat, cítě v sobě dostatečné síly k pomoci. Nedostal jsi nabídnutí pracovat pro Slovník encyklopedický, co Palacký chce vydávat? — Teď bude i Matouš více psát moct! — Jen kdyby směl člověk psát, co by chtěl! — Četl jsi překlad jeho Tulifäntchen? —

18/12.

Právě jsem dostala zprávu o odvezení Hav. do Tyrol — Nic, pranic nedokládám — jenže snad i já brzy budu naříkat jako Ty... jen pryč, pryč odtud! — Věru nejsem s to psát.

20/12 ráno.

Včera psal mi Matouš, že je konec s Novinami, já se nedivím ničemu —. Chudák teď bude zase více zavřený v tom žaláři — ale ten ubohý Hansmann! — Nepřijede už Matouš — a skoro líp, co teď zde? — Dostala jsem před chvílí list, že přijede muž v pondělí neb úterý — v Brně se teď nestaví. Právě rok, co odjel — děti se mohou zbláznit radostí, i já se velmi na něho těším — jen kdyby nebyla ta radost starostmi zkalená a udušená. Děti jsou zdravý a dělají mi velkou radost pilným učením; do Uher sotva pojedou. — Nepiš mi teď stranu té mé otázky nic; neboť mám ve zvyku, když je muž doma, dávat mu moje listy číst, a tedy bys nemohl zmínku o tom udělat; však budeš vědět,

až odjede. Neboj se, že bych tu zimu podobné nesnáze co vloni si udělala — to se již nestane — až budu jista, že mě má Laura tak ráda jako já ji vždy měla a posud mám, — potom použiju teprv jejího pozvání navštívit jí. — Mám-li tam jít — nesmí mezi námi být zášti nižádné — a potom doufám, že se uhladí, co bylo nerovno... S ním? — no — já se budu řídit dlé jeho upřímnosti — nikdy však již nemohu tak být zcela upřímná. (Ba někdy, když mi ten hanlivý list napadne, cosi ďábelského v sobě cítím; — pomstit se. Avšak, *ač bych mohla* — nikdy to neudělám. †) Nyní však pověděla jsem toho, až k omrzení Tobě, vid' Ano; slyším že přijde na Vás rozkaz proti nošení vousů — ach Ivane, Tvé krásné vousy, — nedávej pryč.

Píš tedy, až bude čas — pozdravuj Tvé a zpomeň

někdy na Tvou

BN

Pro Koledu chystám. *Spal moje listy, ano?*

† Především sadu neměla jsem psát; je to také pro tebe nejasné. — Někdy ti to povím; už to musím nechat ale stát.